

Posudek vedoucího na bakalářskou práci Simony Raševové

Název práce: *Režimy pravdy a produkcia subjektivity v genealogii moderného subjektu*

Ondřej Švec, Ph.D.

Autorka se rozhodla pojednat známý a široce diskutovaný problém komplementarity Foucaultových genealogických analýz, v nichž se subjekt jeví jako výsledek disciplinárních dispozitivů, s jeho posledními studii změřenými na péči o sebe pojatou jako sebe-formující praxi, tj. jako práci, skrze niž jedinec do značné míry formuje podobu své existence. To však ani zdaleka neznamená, že by její práce kopírovala linie vyznačené dřívějšími interpretacemi. Originalita jejího přístupu spočívá v první řadě v metodologickém rozhodnutí pojednat danou problematiku prizmatem „režimů pravdy“, které jí umožňuje nově a neotřele rozlišit dvě podoby subjektivace (podřízení se a práci na sobě) prostřednictvím rozdílu mezi donucujícími/vylučujícími procedurami řádu diskurzu na straně jedné, a vztahem k pravdě jako eticko-politickým závazkem, spjatým s celkovým životním postojem, na straně druhé. Vysoce je třeba ocenit rovněž polemiku s kanonickým dělením Foucaultova díla do tří fází (archeologie, genealogie a etický obrat), které podle autorky podléhá „progresivistické iluzi“ (str. 9). Zvolené hledisko „režimů pravdy“ přitom autorce umožňuje vystopovat jiné zlomy, než které předpokládají tradiční a široce přijímané interpretace, jako je například Dreyfusova a Rabinowa. „Obrat k subjektivitě“ tak autorka vztahuje nikoli k úvodní kapitole *Užívání slasti (DS II)*, nýbrž k o dva roky dřívější přednášce z 30. ledna 1980, jež je součástí cyklu *Du gouvernement des vivants*, přednášeného na Collège de France: „Ak možno niekam situovať obrat k subjektivite vo Foucaultových štúdiách, tak je to práve v tomto kurze, ktorý sa zameriava na analýzu spôsobov, akým sa jedinec konštituuje ako subjekt prostredníctvom manifestácie pravdy o sebe, čo umožní zvýrazniť aktívnu stránku konštitúcie subjektivity.“ (str. 24)

Co se týče hlavní linie práce, zaměřené na pojednání rozdílných podob subjektivace z hlediska dějin pravdy, autorka nejprve v návaznosti na Foucaultovy studie ze 70. let, počínaje *Řádem diskursu*, rozlišuje *vědecko-filosofický diskurz* jako jeden z režimů pravdy (se svými předpoklady univerzální závaznosti pro nadčasově chápaný subjekt poznání), oproti němuž stojí *pravda pojatá jako událost* (se svou historicko-geografickou situovaností, se svým specifickým mocenským ukotvením a s vlastní sérií účinků, vč. těch, které konstituují jednotlivce jako určitý identifikovatelný subjekt). Toto nietzscheovské stanovisko pak dále umožňuje zkoumat účinky pravdy z hlediska objektivace jedinců, jež jsou na jedné straně identifikováni v souborech medicínských, právních a společenských poznatků, a na straně druhé vyzýváni, aby v rámci těchto dostupných kategorií a identifikací vydali počet o sobě samých. Pro autorku samotnou pak právě tato konfesijní praxe představuje průsečík, v němž se mocenské praktiky a technologie sebe samého prolínají. V poslední části práce pak oproti výše uvedeným, podřizujícím režimům pravdy odstiňuje onu „asketickou“ alternativu, jež spočívá v jisté práci, kterou na sobě musí jedinec vykonat, aby získal přístup k pravdě (nejen o sobě). V parrhésii jako konkretizaci tohoto asketického sebevztahu nakonec autorka spatřuje jádro „rezistence vůči vnucovaným formám subjektivity“ (str. 40). Tento režim pravdy je asketický mj. v tom, že jeho smyslem není pravdu někomu demonstrovat v její universální platnosti (str. 45), neboť odvaha k pravdě je spíše spojená s osobním přijutím jistého rizika, které na sebe parrhésiasta bere a které přijímá jako součást své existence.

Na práci je pozoruhodná jak polemika s již existujícími interpretacemi, tak i snaha o lepší vyjasnění některých klíčových pojmů, které jsou běžně ve foucaultovských studiích (nad)užívány bez bližšího porozumění a upřesnění jejich významu: tak je na str. 22 výstižně shrnuto Foucaultovo přihlášení se k šťastnému pozitivismu, vymezenému autorkou jako „štúdium historických podmienok, ktoré umožnili alebo naopak znemožnili konštitúciu určitých foriem vedenia a moci, a zároveň skúma ich

reorganizáciu či transformáciu naprieč dejinami. Šťastný pozitivizmus utvrdzuje genealóga o tom, že neexistuje žiaden pôvodný zmysel, ukrytý vo veciach, ktorý musíme odhaliť.“ Na nasledujúcej strane je pak pojem „režimů pravdy“ velmi případně objasněn ve svých politických konotacích, odkazujících na jistou „moc oddělit pravdu od nepravdy“. (str. 23). Celkově je pak z práce jasně patrná důvěrná obeznámenost s rozsáhlým korpusem Foucaultových textů, včetně dobře prostudovaných a vhodně využitých pasáží z mnoha přednáškových cyklů na Collège de France.

K této vynikající a bohatě textově podložené práci, která dalece přesahuje běžné požadavky na práci bakalářskou, lze těžko něco namítnout, přesto si dovolím dvě otázky, které mohou být podnětem pro rozpravu u obhajoby. Je otázkou, nakolik lze onen „asketický režim pravdy“, jak autorka označuje v návaznosti na Foucaulta antickou podobu parrhésie, ztotožnit s „estetikou existence“, jak to autorka činí zejména na str. 44. Estetika existence, ať už tento pojem chápeme v návaznosti na stoický ideál proměny vlastního života v umělecké dílo, nebo v jeho moderní obměně často ilustrované figurou Baudelairovou, alespoň na první pohled nesouvisí příliš těsně s onou zvláštní podobou péče o sebe, již představuje sokratovsko-kynická odvaha k hovoření pravdy.

Co se týče celkového zaměření a zvolené metody si pak lze dále klást otázku, zda autorčina snaha o holistické čtení Foucaultových textů z rozdílných období a používajících odlišné interpretační klíče k otevření a vyložení „archivů“, nepředstavuje jisté úskalí, jež se sice vyhýbá „progrestitivistické iluzi“ připisované tradičním interpretacím, ale zároveň příliš spoléhá na *funkci autora* jako jednotícího faktoru pro ucelené traktování jeho „díla“. Nakolik máme přitakat Foucaultovým (a autorkou zdůrazňovaným) prohlášením o tom, že celý svůj život a ve všech svých textech usiloval o vypracování či sepsání „dějin pravdy“ (případně „dějin subjektivace“ z hlediska vztahu subjektu a pravdy)? Nejsou samotná tato prohlášení do jisté míry poplatná retrospektivní iluzi, kdy Foucault promítá své pozdější záměry do samých počátků své intelektuální dráhy, aby dodatečně udělil jistou tematickou jednotu svému roztržitému dílu? Nespočívá tedy jisté riziko v prohlášení „dějin pravdy“ za „zastřešující“ a „všeobecný rámec veškerých studií“ (str. 12), případně za „jednotný projekt“ (str. 17), včetně těch, v nichž sám Foucault ohlašuje změnu metody i předmětu zkoumání, jak je tomu např. v *Užívání slasti*?

Výše naznačené otázky rozhodně nemají být chápány jako námitky zpochybňující odůvodněnost a přínos autorčiných analýz, nýbrž jako podnět pro další rozvíjení mnoha podnětných myšlenek, jež její originálně koncipovaná práce obsahuje. Jednoznačně ji doporučuji k obhajobě s navrhovaným hodnocením *výborně*.

V Praze dne 24. 8. 2018

Ondřej Švec, Ph.D.